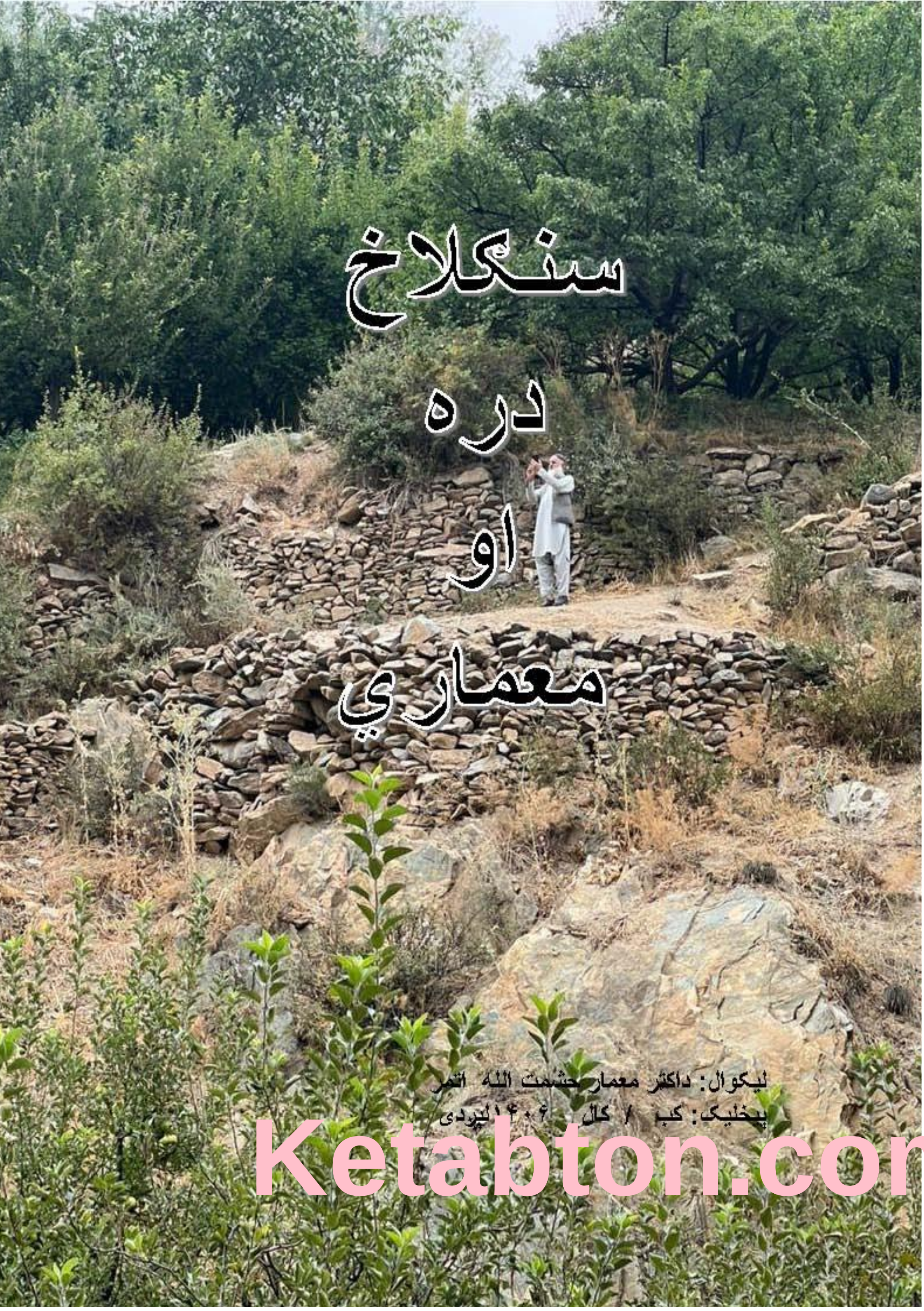

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي پوهه:

سرليک: سنګلاخ دره او معماري

ليکوال: ډاکټر معمار حشمت الله ,, اتمر ،،

اېډېټور:

د پښتنی ډیزان: ډاکټر معمار حشمت الله ,, اتمر ،،

خپرندوی:

چاپشمېر: ۳۰

چاپ نېټه: کب / کال ۱۴۰۶

واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷٦۹۹۸

برېښناليک:

atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې
تري د ګټې اخيستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **چوپړی**

پخنځۍ ۱
بسم الله الرحمن الرحیم.. ۲
لیکي پوهه: ۳
لړلیک... ٤
سنګلاخ درې ته، د ځینو ځوان افغان معمارانو د سفر انځورونه ٦
تراڼ (پیل، شروع، برید) ۷
د یادښتونو له پاره: ۹
سنګلاخ:... ۱۰
نوم: ۱۰
جغرافیه:... ۲۳
غرونه:... ۲۹
فرعي سیندونه او چینې:... ۳۵
هوا: ٤٥
اقتصادي جغرافیه:... ٤٦
د څارویو پالنه: ٤٦
کرنه: ٤۷
باغداري:... ۵۰
پس منظر: ۵۸
سادات حسیني سنګلاخ: ٦۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سادات موسوي سنګلاخ: ٦١
د سنګلاخ هزاره ګان: ٦١
تاریخ او پرمختګونه: ٦٢
سنګلاخ د شوروي د برید پر مهال: ٦٤
معماري ٦٦
۱. ترصد ګرد برجونه ٦٦
۲. بلنداژونه ٨٤
۳. د اوارو سیمو استوګنې کورونه ٨٧
۴. د غرنیو سیمو کورونه ۱۲۳
۵. د اوارو سیمو سودا ګریز- استوګني کورونه ١٥٤
سرچینه ١٦٢
د چاپ شویو کتابونو لېست ١٦٣
د کار لاندې کتابونو لېست ١٦٨
د امکان او وخت په صورت کې ١٦٩
د پختنۍ ځتې ١٧٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

معمارانو انځور د سنګلاخ په درې کې

معمارانو انځور د سنګلاخ په درې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

ترانې (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ، اَلْحَمْدُ لِلّهِ إِجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِهِ .

بې پایه ستاینه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود مانۍ او کاینات یې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقیقت له پېژندلو پرته جوړ کړل. هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پیدایښت یوه حتمي لامل دی. عظمت، د ټولې نړۍ موجودیت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسیدو جوهر په یوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل د سنګلاخ پر ښکلا او معماري څه ولیکم او د خپلو ملګرو، کتابونو لوستونکو او مینه والو سره یې ګډ (شریکه) کړم.

زما د کتابونو مینه وال یوازې معماران او انجینران نه دي، نه باید اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو لیکونو کې توپیر راوړم چې د هرې ځانګې مینه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ کړې چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال ډېر شي.

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پېژنو. زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

په وجود کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپیڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

یادونه:

- د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هیله کیږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره ګډ (شریکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په در نښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سنګلاخ:

غرنۍ دره ده چې د افغانستان د میدان وردګو په درې کې، د کابل لوېدیځ ته ۷۰ (اویا) کیلومتره او د جلریز ولسوالۍ/ ښار شمال ختیځ ته په ۳ (درې) کیلومترۍ کې پرته ده.

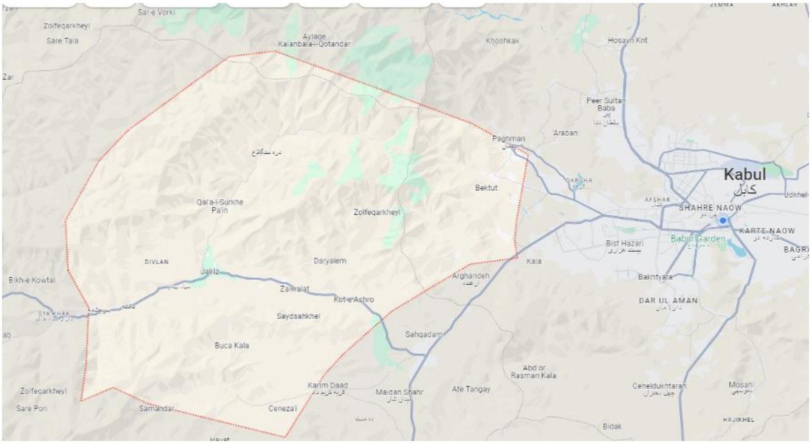

نوم:

د "سنګلاخ" کلمه له دوو کلمو "سنګ" او "لخ" څخه جوړه شوې ده.

لخ معنی هغه ځای، چې د ډبرې سره یوځای شي، دا سنګلاخ کیږي، چې معنی یې د تیږو ځای او د ډبرې ځای دی.

سنګلاخ ډبرینه ځمکه بلل کیږي، چې په کې ډبرې او ماتې تیږې وي (حسن امید، ۱۲۳۹).

د فارسي شاعرانو، عرفان، ادیبانو او لیکوالانو په خپلو شعرونو او لیکنو کې د سنګلاخ کلمه کارولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د فردوسي په شعرونو کې راغلي دي:

برسنگلاخ و دشت فرود آمدی خجل - اندر میان خاره و اندر میان خار

خواجه عبدالله انصاري ليکي:

غافل مشو که مرکب مردان مرد را - در سنگلاخ بادیه پی‌ها بریده‌اند

د معمارانو سره يوه تصوير د سنګلاخ په غرونو کې

سنګلاخ د لويو شاعرانو لکه سعدي، مولوي، فردوسي، فروخي، نظامي، خاقاني، جامي او داسې نورو په شعرونو کې د ځمکې او له ډبرو ډکه ځمکه، شنه، مالګه، ډبرينه او وچه دښته، او نا پاکه غره په مانا کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

خو ابوشکور بلخي دا د ډبرو د کور په مانا (معنا) کارولې، لکه چې وايي:

من اندر نهان زین جهان فراخ　　　برآورده کردم یکی سنگلاخ

د معمارانو سره يوه تصوير د سنګلاخ په غرونو کې

سنګلاخ هم د هغه کتاب نوم دی چې د نادر شاه افشار سکرتر، ميرزا مهدي استرآبادي د امير علي شير نوايي د اثارو د قاموس په توګه په ۱۱۷۳ ه ـ ق کال چې له ۱۷۵۹ ميلادي کال سره سمون لري، ليکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سنګلاخ د فتح علي شاه قاجار، محمد شاه او ناصر الدین شاه قاجار د دورې یو له صوفیانه شاعرانو او خطاطانو څخه هم وو.

هغه د میرزا سنګلاخ په نوم پیژندل کېده چې په خراسان کې زیږېدلی د نستعلیق خطاطۍ ماسټر دی چې د عثماني او مصر په سلطنتونو کې یې له ۲۵ کلونو څخه ډېر(زیات) ژوند کړی او ځان یې د "خراسان لمر" باله.

میرزا سنګلاخ د "امتحان الفضلة او تذکره خطان" په نوم یوه کتاب

په دوو ټوکونو(جلدونو) کې او د "دار جاهیر" په نوم یو کتاب پرېښی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د معماران او سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

جغرافیه:

د سنګلاخ دره د میدان وردګو ولایت په درې کې د کابل لوېدیځ ته اویا کیلومتره او د جلریز ولسوالۍ/ ښار شمال ختیځ ته په درې کیلومترۍ کې پرته ده.

سنګلاخ په رياضي جغرافيايي موقعيت کې د شمالي عرض البلد په ۳۰ (دېرشو) درجو ۳۳ (درې دېرش) دقیقې او ۴۴(څلور څلوېښت) ثانیې او د شمالي عرض البلد په ۱۶(شپاړس) درجو او د ختیځ طول البلد په ۴۰(څلویښت) دقیقو او ۴ (څلورو) ثانیو کې شتون (موقعيت) لري.

شاوخوا غرونه يې ۳۰ (دېرش) کیلومتره مربع پورې اړه لري.

د سنګلاخ درې لوړوالی د بحر له سطحې څخه د راکول غره او د هلمند درې د پیل تر منځ په یوه ټکي (نقطه) کې ۳۵۰۰ (درې زره او پنځه سوه) متره او د کرمانج په وچه سیمه کې ۲۷٤٥ متره دی.

سنګلاخ د جلریز ولسوالۍ/ ښار د پنځو ساحو په منځ کې تر ټولو مهمه او خورا نفوس لرونکې سیمه ده، چې د کورنیو چارو وزارت د ۱۹٥٤ او ۱۹۷۳ کلونو ترمنځ د اټکل شوې احصایې له مخې، د ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۲٤٪ جوړوي.

ښار په داسې حال کې چې د سراچه مې ولسوالۍ په سلو کې ۲۰(شل)، د مرکز جلریز ولسوالۍ ۲۲(دوې ویشت) سلنه، د تکان ولسوالۍ ۱۷ (اوولس) سلنه او د زیولات ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۱۷ (او ولس) سلنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د افغانستان د کورنیو چارو وزارت او د افغانستان د کرنې وزارت تر ۱۹۷۳ کال پورې د بېلابېلو احصایو او همدارنګه د وروستیو کلونو د مالوماتو(معلوماتو) له مخې په سنګلاخ کې له ۶۰ (شپېته) څخه ډېر (زیات) کلي، کورونه او کلاګانې شتون لري چې له نېکه مرغه په هغو کې ښه بدلونونه، راغلي دي.

د دې سیمو او کلا ګانو نومونه په لاندې ډول دي:

ذاکر دره، رست دره، چپه دره، پخنا، سرخ ګلک، د میرزاخان قلعه، د نادر قلعه، سادات قلعه، دارشودیار، سی قلعه، ابا قلعه، دهان اورمون، بولند قلعه، کوتغ، باغ لیس، سرخ قلعه، لکل خانه، راکول، خوخ کرمانج، تې (زیر) پلانر، ترکمنج، دریسرای، بالاکوه، دریده، سیاه سنګ، سرسنګ، پول شاه (سید شاه خیرالله قلعه، داروما)، سرخ قلعه، ملک خېل (کوټي غازي)، دهان قلوک علیا، ملاخیل، لوی قلات، دهان قلات، د تره بازخان قلعه ، د شاه عالم قلعه ، برج موزال ، بالا جوی، میرسید علي قلعه، کوټي قره، شاه قلعه، پشته، حصار دره (خواجه مبارک، دولس امامان، شاخ زار) او... سرګردان، قلته پور، ووټه پور، فتح علي پسرلی، ګیرو، بغلان، سوخته کوټی، سید میرزا قلعه، پوستین دوز کوټی، ملک قلعه، حکومت کوټه، بالا قلعه، بنګي کلا، علي اکبر کوټي، رجب کلا، تر کلا پورې، د کلا لاندې، معصوم کلا، سیدخېل، اسماعیل کلا، د محمد علي شاه قلعه، اهنګران (د اهنګران دره، سید میر قل، لیک قل، سنګ پلک، د بقاب دره، برجک کلا، سندر غاړی).

د ذاکر دره د سنګلاخ درې په پای کې پرته ده، پرته چې له شپیتو کلیو څخه جوړه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

پشمک، ترشک قل، پیاز قل، سیدګي، غورنو، شکرتخت، بکتوت، بغري، توربند، بدرنګ، سنګ مزار، تنې بدرنګ، پورتنۍ برخه، ښکته تیره، کرم کوش او د ریل ډبره.

پخوا به د ذاکر دره د کوچیانو له خوا په اوړي کې د مناسبو اوبو او واښو سرچینو د شتون له امله کارول کېده او په بدل کې به یې ځایي خلکو (د سید شاه قباد ولي ژوندي پاتې شوي کسان) ته یوه اندازه د غره د تاوان په توګه ورکول کېده.

دا بهیر تر اوسه هم دوام لري.

ځایي خلک په دې اند دي، چې د غرونو د راوتلو مسله او د سیمې له طبیعي زېرمو څخه د کوچیانو له خوا د استفادې له امله دغه زېرمې له منځه تللي او په دې سیمه کې د ډېرو سیلابونو د راوتلو لامل هم شوي دي.

په ۱۳۵۳ کال کې او د داوود خان د واکمنۍ پر مهال خلکو هڅه وکړه چې د کوچیانو له خوا د طبیعي زیرمو د کارولو او د هغو زیانونو له امله چې د ولسوالۍ د ولسوال/ والي له خوا ورته رسېدلي وو، سیمې ته د دغو قومونو د راتګ مخه ونیسي.

سیمه او د ۱۲(دولس) محلي خلکو د ځپلو او زنداني کېدو لامل شو.

له دې پېښې وروسته د سنګلاخ خلکو د وردګو د چوک ولسوال/ والي ته شکایت وکړ.

خو په ۱۳۵۴ کال کې یې د کوچیانو په ملاتړ او د ځایي خلکو له اعتراضونو سره، سره د ذاکر دره د اوبو او واښو لرونکې سیمې یوه لویه برخه ورته برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

غرونه:

سنګلاخ، د میدان درې بنۍ خوا ته تر ټولو لویه فرعي دره، د جلریز ولسوالۍ/ ښار مرکزي سیمې شمال ختیځ کې موقعیت لري.
د جلریز د مرکز شمالي څنډه، د خروټي له پورتنۍ سیمې وروسته، د سنګلاخ درې پیل، ګڼل کیږي.
د سنګلاخ دره په پیل کې د اهنګرانو سیمه ده او په پای کې د ذاکر دره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د ذاکر درې په پای کې د پغمان د غرونو لړۍ د کابل ولایت له پغمان او شکردرې څخه سنګلاخ، د پروان ولایت د شیخ علي په ولسوالۍ کې واند او قطندر او د میدان وردګو ولایت د میدان په دره کې کوه خمار سره، جلا کوي.
د پغمان د غره یوه برخه چې د سنګلاخ او پغمان د درې تر منځ پرته ده، په سنګلاخ کې د ذاکر غره په نامه یادیږي.
دا غر په ټولو موسمونو کې واوره لري او تر ټولو لوړه څوکه یې د "تخت ترکمان" په نوم یادیږي چې د بحر له سطحې څخه ۴۶۷۲ متره لوړوالی لري.
د سنګلاخ مشهور غرونه په لاندې ډول دي:
د ذاکر په دره کې د ذاکر غر، د رست دره، په اورمون کې د دارشودیار غر، په سرخ قلعه کې د قطغ غر، په سرخ قلعه کې د لکلخانه، په اورمون کې د کفتر خانه او بتک غر، د رخول غر (سر) هلمند د آسیا غر، کرمانچ غر، د دارسرای غر، سیاه ګرخ غر، د قلات غر، سینګ کلان غر، زنبورک غر، د اهنګرانو غر.

فرعي سیندونه او چینې:
د "قطاغ" سیمې څخه د سنګلاخ اصلي سیند تل اوبه لري، مګر اندازه یې په مختلفو موسمونو کې توپیر لري.

د پسرلي په لومړیو کې، کله چې واوره ویلې کیږي او ډیر باران وي، سیند له پای څخه د سنګلاخ تر پیل پورې له اوبو ډک وي، چې په تېزۍ (زور یا شدت) سره د میدان دره ته بهیږي.

دا موسم د سیلاب موسم بلل کیږي، چې معمولا د سیند دواړو غاړو ځمکو ته، زیان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو یوه سیند انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو يوې چينې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو يوې چينې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو يوې چينې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

ځینې کلونه ویجاړونکي سیلابونه کروندې، باغونه او د تیرو سړکونه ویجاړوي او لږې ځمکې لرونکي خلکو ته، ډېر زیانونه رسوي.

د هملند/ ورې او غویي/ په دوو میاشتو کې د سیلابونو له موسم وروسته، په نورو میاشتو کې د سنګلاخ سیند اوبه له کوچنیو او لویو چینو څخه چې د اصلي درې یا د هغې په فرعي دره کې شتو ن(موقعیت) لري، چمتو کېږي.

د حصار په دره کې د سورک قلعه او خواجه مبارک د "قطاغ" او "تی سینګ" د چینو اوبه د سنګلاخ سیند د اوبو اصلي عرضه کوونکي دي.

د مهمو سیندونو او مشهور سنګلاخ چینو نومونه په لاندې ډول دي:

د قطاغ له چینې څخه د کاریز ستور خانه، د تي سنګ پسرلی او د برمنج پسرلی په سرخ کلا کې، دسرای آبشار، د حصار په دره کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

خواجه مبارک پسرلی، په ګردنه کې د فتح علي پسرلی او د قلات په غره کې د یحک پسرلی دی.

هوا:

سنګلاخ دره د اقلیم له پلوه د الپین توندرا او ستیپ سیمو ترمنځ موقعیت لري.

په دې درې کې د لمر د وړانګو زاویه د اوړي په پیل کې شاوخوا ۷٦ درجې (د چنګابن میاشت) او د پسرلي په پیل کې شاوخوا ۳۰ درجې وي.

له همدې امله، دېرې هوا په اوړي کې معتدله او د پسرلي، مني او ژمي په لومړیو کې سړه وي.

په سنګلاخ کې تر ټولو لوړه تودوخه له صفر څخه ۴۰ درجې پورته او تر ټولو ټیټه درجه تر صفر ۲۰ درجې ښکته ده.

د سنګلاخ دره د ځمکې له پلوه ډېره ټیټه ده او شته ځمکې په اصل کې د غرونو دښتې وې، چې د وخت په تېرېدو سره په کرنیزو ځمکو اوښتې (بدل شوي) دي.

له همدې امله، دېرې ځمکې او باغونه یوه شان (همغږي) نه دي، د ډېرو ټوټې او په کافي اندازه خاوره نه لري.

له دې سره سم، مناسب او معتدل اقلیم سنګلاخ د هر ډول نباتاتو، واښو ، حبوباتو او همدارنګه د هر ډول میوه لرونکو او غیر میوه لرونکو ونو د ودې له پاره مناسب کړی دی.

د سنګلاخ دېرې خلک له ۵۰۰ تر ۱۰۰۰ مترو پورې ځمکه نه لري او دا سیمه د صفر پر لور د بدلېدو په حال کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي جغرافیه:

سنګلاخ د خپل طبیعي جغرافیایی له امله په عمومي ډول د کرنې، څارویو پالنې، باغدارۍ، د کبانو، کښت او د مچیو پالنې له پاره مناسب دی.

د څارویو پالنه:

د سنګلاخ غرونه د مناسبې اندازې اوربښت او د دوی په ډیرې درو، فرعي سیندونو کې د اوبو شتون له امله د هر ډول درملو او غیر درملو خوراکي بوټو، اغزیو، بوټو او واښو د کرلو له پاره لیوالتیا لري.

دا ظرفیت د وخت په تېرېدو سره د نا مناسب او بې توپیره کارونې له امله له لاسه ورکړ.

د ځایي خلکو په وینا، پاتې سرچینې د نورو سیمو لکه ارغندې، میدان او جلال اباد د قومونو له خوا کارول کیږي، چې د کوچیانو په نوم فعالیت کوي.

د ځایي خلکو د څرګندونو له مخې، له سیمې بهر خلک په خپله د غرونو اورونه سوځوي او د هلمند له طبیعي زېرمو او سنګلاخ غرونو څخه تېل تر لاسه کوي.

غوري د ترکي کلمې له غوري څخه اخیستل شوی چې معنی یې تړل او ساتنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرنه:

ځو لسيزې وړاندې کرنه د سنګلاخ د خلکو د اقتصاد اصلي ستنه وه، سره له دې چې کرنيز محصولات د ډېرو کورنيو د کلني لګښت له پاره بسنه نه کوله.

په لومړي سر کې غنم، وربشې او لوبيا د سنګلاخ اصلي کرنيز محصولات وو، خو د تېرې نيمې پېړۍ په اوږدو کې، کچالو د سنګلاخ يوه ستراتيژيکه محصول شو، چې له سيمې په تېره بيا له کابل ښاره بهر، پلورل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ یوې سیمې کرنې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ یوې سیمې کرنې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

باغداري:

د اوبو د زياتوالي له امله په سنګلاخ درې کې تل هر ډول ونې شتون لري.

د مېوې ونې لکه توت، آلوبالو، مڼې، زردالو، بادام او چارماغ (چهار مغز) په دې درې کې اوږد تاريخ لري، په پخوانيو وختونو کې په دې درې کې انځر او انګور هم کرل کېدل.

د انګورو ريښې له وچې کرمانج څخه ترلاسه شوي او تر ځلوېښت کاله وړاندې د قلات د غره په لمنو کې د انځر يوه ونه وه، دا په ډاګه کوي چې په سنګلاخ درې کې هوا، يو وخت ګرمه (توده) وه.

په تيرو لسيزو کې خلکو د مڼو او زردالو د باغونو په جوړولو لاس پورې کړې او ځينې ځمکې يې په باغونو بدلې کړې دي.

سنګلاخ په افغانستان کې د مڼو او زردالو يوه له مهمو توليدونکو څخه دی چې محصولات يې پاکستان ته استول کېږي.

اوس مهال د سنګلاخ د خلکو له پاره ځينې غرني او ساده محصولات ګټور دي، چې عبارت دي له:

رواش، کچالو، مڼې، زردالو، چارماغ (چهارمغز) او د بوټو او جونيپر ونې.

د کب او مچيو پالنه هغه کاروبارونه دي چې په سنګلاخ کې ګټور دي، خو تر اوسه دې کاروبار ته کومه خاصه پاملرنه، نه ده شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

پس منظر:

سنګلاخ دره له پخوا راهيسې شتون او د سوداګرۍ او زيارتونو کاروانونو له پاره د تېرېدو لاره ده.

د دې درې په بېلابېلو(مختلفو) سيمو کې د ښار برجونو نښې د اسلام څخه مخکې دورې کې د کاروانونو حرکت په ګوته کوي.

همدارنګه د ژوند بنسټيز وسايل لکه د پوټکي توتې او د انګورو ريښې چې خلکو د "وچه کرمانج" په سيمه کې د ختو له کيندنې څخه تر لاسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي دي، په دې سیمې بیا په تیرو وختونو کې د انسانانو شتون په ګوته کوي.

له ۱۳۵۸ څخه تر ۱۳۷۵ کال پورې په افغانستان کې د کورنیو جګړو پر مهال سنګلاخ دره د افغان مجاهدینو د کاروانونو تېرېدو لارې بېرته پرانیستل شوې.

د دې درې له بېلا بېلو(مختلفو) سیمو څخه به د مجاهدینو کاروانونه راتلل او تلل.

د سنګلاخ دره د مجاهدینو د تګ راتګ مهمې لارې دا وې:

د ذاکر دره د پغمان دره، کینې درې لاره قطندر ته، د راکول او ترکمانج لاره د هلمند دره، سرخ دره، ترکمان دره، بهسودو؛ او د اهنګران دره، لکلخانه او دارشودیار لارې په ترتیب سره د زیارت دره او د میدان دره کې د کوهین خمار دره.

د هغو قومونو او قبیلو د ځانګړتیاوو په اړه معلومات نشته چې له اسلام څخه مخکې په سنګلاخ کې اوسېدل، خو دا یقیني ده چې د سنګلاخ اوسیدونکو د دې درې په تېره بیا د جلریز او میدان درو کې میشتو خلکو سره مشترکات درلودل.

دا مشترکات د افغانستان د خلکو تر مسلمانېدو وروسته مذهب او ژبه وه، د دې سیمې د خلکو ژبه له پیله دري (فارسي) وه او له هغه وخته چې دا دره د سنګلاخ په نوم مشهوره شوه، اوسیدونکي یې فارسي، شیعه او اکثره یې د سادات له قبیلې څخه وو.

دا مهال د سادات حسیني قوم د سید شاه قبا له اولادې څخه دي، خو د دې درې د ننه او بهر، د سنګلاخ اکثریت خلک جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سادات حسیني تر څنګ د ساداتو یوه بله وړه قبیله چې د سید شاه خیرالله د اولادو په نوم یادېږي او د سنګلاخ هزاره ګانو څو کوشنۍ قبیلې په دې دره کې د ننه او بهر ژوند کوي.

همدارنګه د سادات حسیني کوچنۍ لور چې د شاه صالح د ورور شاه صالح له اولادونو څخه یوه ده، هم په سنګلاخ کې اوسېږي.

سید شاه قبا ولي که څه هم مدرسې او درسي زده کړې یې نه وې کړې، خو یو دروند، پرهېزګار او باعزته انسان و، د سیمې د مسلمانانو په منځ کې یې ځانګړی ځای درلود، ځکه د ده په مقبره اوس هم ګڼ شمېر زیارت کوونکي لیدل کېږي.

سادات حسیني سنګلاخ:

د سادات حسیني سلسله د سید شاه قبا ولي او د هغه د ورونو په ځانګړي ډول د شاه ولي او شاه شریف له نسب څخه ده.

د سید شاه قباد ولي ډېری (زیاتره) اولادونه په سنګلاخ کې دي، خو زیاتره یې د افغانستان په شمال او مرکز کې پراته دي.

لکه څنګه چې د سادات پلار "سید خدیجه شاه" د "تنګی دهان خاکریز" د ترکمان په دره کې له سنګلاخ څخه الته (هلته) تللی و.

د دایمیرداد زیاتره سادات د سید شاه قبا ولي او سنګلاخي له اولادې څخه دي او د موچي، بیانات او قل ګردي په سیمو کې اوسېږي.

د سنګلاخي نسل سادات هم په "قلخش" کې شتون لري او د "جوقول دره میران"، "باغ لنګا" او "خاک اګاه" سادات د سید شاه قباد ولي له اولادې څخه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سادات موسوي سنګلاخ:

د سنګلاخ درې کې له پیړیو راهیسې د سید شاه خیرالله اولاده هم اوسیږي.

د سید شاه خیرالله زامن سید محراب شاه، سید زرین شاه او سید محمد خان په نومونو د سید شاه فیروز خان، شاه نواز خان او شاه جعفر خان په زمانې کې د سید شاه قبا ولی له اولادې څخه په سنګلاخ درې کې اوسېدل.

سید شاه خیرالله د نړۍ د شیعه ګانو اووم امام، امام موسی کاظم زوی سید ابراهیم له اولادې څخه دی.

د سید شاه خیرالله په اولادونو کې د ستر آیت الله، سید میر علي احمد حجت (رح) یادونه کولای شو چې د افغانستان د پخواني پاچا، شاه ظاهر د واکمنۍ پر مهال د شیعه احیاء غوښتونکی او همدارنګه د هغه ورور علامه سید کاظم بلبل، عرفان او معاصر شاعر و.

د سنګلاخ هزاره ګان:

سنګلاخ هزاره ګان د دې درې پخواني اوسېدونکي دي.

د سنګلاخ د ځایي خلکو د شفاهي روایتونو له مخې، چې د څېړونکو له روایتونو سره سمون لري، د میدان د وادي له نهر فولاد څخه تر سیاه خاک پورې پخواني اوسېدونکي هزاره، تاجک او شیعه سادات وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د میدان دره د ملاخیل له سیمې څخه تر محراب پله (پول) پورې د ساداتو په سیمه کې وه، په دې سیمې کې تاجکان او هزاره ګان هم په جلریز او زمري سیمو کې اوسېدل.

په هغه وخت کې د سنګلاخ په دره کې د "دای میرک" په نوم یوه کس له اعوان او انصارو سره اوسېده.

هزاره ګان په سنګلاخ کې د قل درې حصار، اهنګران او فانده په سیمو کې ژوند کوي.

د حصار درې هزاره ګان له څلورو قبیلو څخه جوړ دي چې عبارت دي له:

دیمیرک، نور احمد، سعدالله او جمعه.

تاریخ او پرمختګونه:

د سنګلاخ پېښنه د یوې درې په توګه چې درې ولایتونه میدان وردګ، کابل او پروان سره نښلوي، له یاد شویو ولایتونو سره تاریخي اړیکې لري.

د سنګلاخ تاریخ په ځانګړي ډول د میدان درې له تاریخ سره مستقیمه اړیکه لري او د دې پرمختګونو څخه اغیزمن شوی دی.

د میدان درې تاریخي، ټولنیزې پېښې، پرمختګونه او په وینا یې د دې د سنګلاخ درې پرمختګونه د بیلا بیلو دلایلو له مخې نه دي ثبت شوي ، د مطالعې، څېړنې له پاره لږ اسناد او سرچینې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د هغو نظرياتو له مخې چې ځينو څېړونكو تر اوسه وړاندې كړي دي، تر ۱۷غبرګولي، پېړۍ (۱۱مه هجري لمريز) پورې د ميدان وردګو او د ميدان د درې پراخې سيمې په عمده توګه هزاره ګان اوسېدل او خلک يې فارسي ژبې وو.

البته د ميدان درې په ځينو سيمو كې له پخوا راهيسې تاجكان اوسېږي او اوس هم شتون لري لكه جلريز، تكين، كوهين خمار او ځينو نورو سيمو كې.

د وردګو په چوک او د چوک يوې برخې كې د پښتنو له تدريجي واكمنۍ وروسته ساداتو، شيعه ګانو او د هغوی د هزاره ګانو د چوک لويه برخه له ملا خېلو څخه تر پل محراب پورې، تر پنځلسمې ميلادي پېړۍ پورې كنټرول كړه.

پښتني قومونو په تدريجي ډول د ګڼو بريدونو په پايله كې پاتې برخې ونيولې او سادات او هزاره ګان يې د پښنو لاندې كولو ته اړ كړل.

په كندهار كي د هوتكيانو د محلي واكمنۍ پر مهال د خروټي پول سرخ ميدان قوم د نورو قومونو په همكارۍ د سنګلاخ د نيولو له پاره حركت وكړ.

د سنګلاخ په درې په پيل كې كلكه (سخته، خونړۍ) جګړه پيل شوه او يرغلګر پوځ چې د سنګلاخ د سيمه ييزو ځواكونو په پرتله زيات شمير او مجهز وو، هغه سيمې ته چې اوس د خروټي په نوم ياديږي، پرمختګ وكړ او هغه يې ونيوله.

وروستی ځل د خمري خېلو كوچيانو د غلجۍ له قوم څخه د ميدان او ميدان وردګو د پښتنو په ملاتړ د سيد شاه فيروز خان د لمسی په وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

کې په ۱۷ مه پېړۍ (۱۱ مه هجري لمريز کال) کې د يوه ستر لښکر سره پر سنګلاخ بريد وکړ.

د سيد شاه قبا ولي د سيد شاه فيروز خان ورور سيد شاه نواز خان د دې بريد په وړاندې مقاومت وکړ کله چې کوچيان له ځو تنو سره د اهنګرانو سيمې ته راغلل او و وژل شوو.

کوچيانو د شاه نواز خان سر پرې کړ او له ځانه سره يې بوتلو.

سيد شاه فيروز خان د خپل ورور شاه نواز خان د غچ اخيستو له پاره پاڅون وکړ او د بهسودو د «يورد» په سيمې کې د «رامه تيله» په ميدان کې له غلجيانو سره جګړه وکړه، هغوی ته يې ماتې ورکړه او د افغاني رسمونو له مخې يې د تاوان جبران په غاړه واخيست.

د کوچيانو له ډلې يې شاه فيروز خان ته يوه لور ورکړه او ژمنه يې وکړه چې له دې وروسته به له ډېرينو غرونو(سنګلاخ) څخه د څرځايونو په توګه کار نه اخلي، پرته له دې چې د دې په بدل کې "فديه" ورکړي.

سنګلاخ د شوروي د بريد پر مهال:

سنګلاخ دره چې ستراتيژيک موقعيت لري، پر افغانستان د شوروي اتحاد د يرغل پر مهال ډېر زيانونه وا وښتل.

په ۱۳۶۴ او ۱۳۶۵ کلونو کې د پخواني شوروي ځواکونو پر دې سيمې خپل تر ټولو سخت بريدونه وکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د پخواني شوروي پوځ له ۱۹۸۹ څخه تر ۱۹۹۸ پورې د سنګلاخ په درې کې دوه ويشت ځله بريدونه وکړل.

د دې ډول پراخو بريدونو تعدد د سنګلاخ درې اهميت ښيي.

په دغې مودې کې يوازې د امام حسين (رض) په اډې، اوه ځله هوايی حملې وشوې چې د کرمان په وچه سيمه کې چې دغه اډه وه په بشپړه توګه، ويجاړه شوه.

د امام حسين (رض) په قرارګاه کې له ۴۶ څخه زيات جنګيالي او کسان ووژل شول.

سل تنه زخميان شول او ۶۰ کورونه، درې جوماتونه او يوه حسينيه ويجاړه شوه.

د سنګلاخ په نورو سيمو کې هم ګڼ شمير کسان مړه او ژوبل شوي دي.

په دې درې کې د ځمکو د غاصبينو شتون يوه له هغو پيښو څخه ده چې ښاغلی غبادي "بيچه پشان" په دې برخه کې ريکارډ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معماري

په سيمې کې د اصلي معمارئ مواد (مصالح) ډبره او خټه ده، کومه چې نږدې يا ځايي سيمې نه راوړل او بيا کارول کېږي.

خاوره يې زېړ بخوني او په ترکيب کې د کوشنيو تيږو پارچې شتون لري، مونږ کولای شو په لاندې انځورون و(تصويرونو) کې يې په ښې تړوګې ليدلی شوو.

په سيمې کې لاندې ډول معماري ليدل کيږي.

۱. ترصد ګرد برجونه

د ځينو خلکو په وينا د کاروانونو د لاربنونې په موخې د غونډيو په سرونو، د پخسو برجونه ليدل کيږي، چې په پلانونو کې ګرد (دايروي) دي.

د برجونو تاداونه (تهدابونه) د غرو ډبرو نه ،جوړ شوی چې سور يې تر ۱۲۰ (يو سل او شل) سانتيو پورې رسيږي.

دا تاداونه پر دوو برخو وېشل کيږي:

۱. ځمکې لاندې تاداونه چې د سيمې خلک ورته غرقه وايي کوم چې ژورۇالی يې تر ۸۰ (اتياوو) سانتيو نه ډېر دي.

۲. ځمکې پر سېره چې د سيمې خلک ورته کرسي وايي کوم چې لوړوالی يا اوچت والی يې تر ۸۰ (اتياوو) سانتيو نه ډېر دي.

بيا د ډبرو بر سېره پخسه کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

پخسه د نورو سیمو د اصولو پر بنسټ لوړه شوې چې د لمړي کتار (قطار) لوړوالی یې ۷۰ (اویاوو) سانتیو ته رسیږي.

د برجونو په دېوالونو کې ځېنې ساده او بسیطه نقشونه او تیر کشونه هم په سترګو کیږي.

په لوړو کتارنو کې کوشنۍ کړکۍ هم لیدلی شوو.

دا برجونه ډېری یې د وخت په تېرېدو او نه پاملرنې له کبله اوچتې برخې یې ویجاړې شوې دي.

یوه بنسټیز سبب یې هماغه کوشنۍ تیرې دي کوم د خارو په ترکیب کې یې شتون لري، کوم چې د وربشتونو په سبب د برجونو په ژر ورانېدو کې مهمه برخه لري.

په ځینو نورو سیمو کې برجونه د کلا ګانو تر څنګ او یا هم د کلا ګانو په کونجو نو کې جوړ شوی او اوس مهال دا کلا ګانې تشې دي.

د دې کلا ګانو شاوخوا دېوالونه نړېدلي دي چې د خاورو په غونډیو اوښتي دي، خو د برجونو نښې نښانې اوس هم شتون لري.

دا برج لرونکې کلا ګانې د غونډیو پر سرنو جوړې شوې او کېدای شي د پخوانې شوروي هېواد په یرغل او تنظیمونو خپل منځي جګړو کې د جګړو له کبله وېجاړې شوې وي.

بیا ځینې نورې یې د خلکو کور پرېښودو او ګاونډیو هېوادونو ته مهاجرت او بېرته نه ستنېدو له کبله وېجاړې شوې دي.

چې د ځینو کورونو د کړکۍ، دروازۍ او همدا راز د چتونو پوښښ لرګي او تختي د ځینو مغرضو کسانو له خوا چور او تالان شوې او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

ورښتونو له کبله شړېدلي او لوېدلي دي، خو دا ټول برجونه په پلانونو کې ګرد يا دايروې کواره (قواره، شکل) لري.

ځينې دا برجونه د ننه خوا نه زينې لري او ځينې نور يې د کورنو د لمړي او دوېيم چت نه، لار لرې چې د جګړو او ترصد په وختونو کې ، ترې کار اخيستل کېده.

د سنګلاخ درې يوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج شا (څټ) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

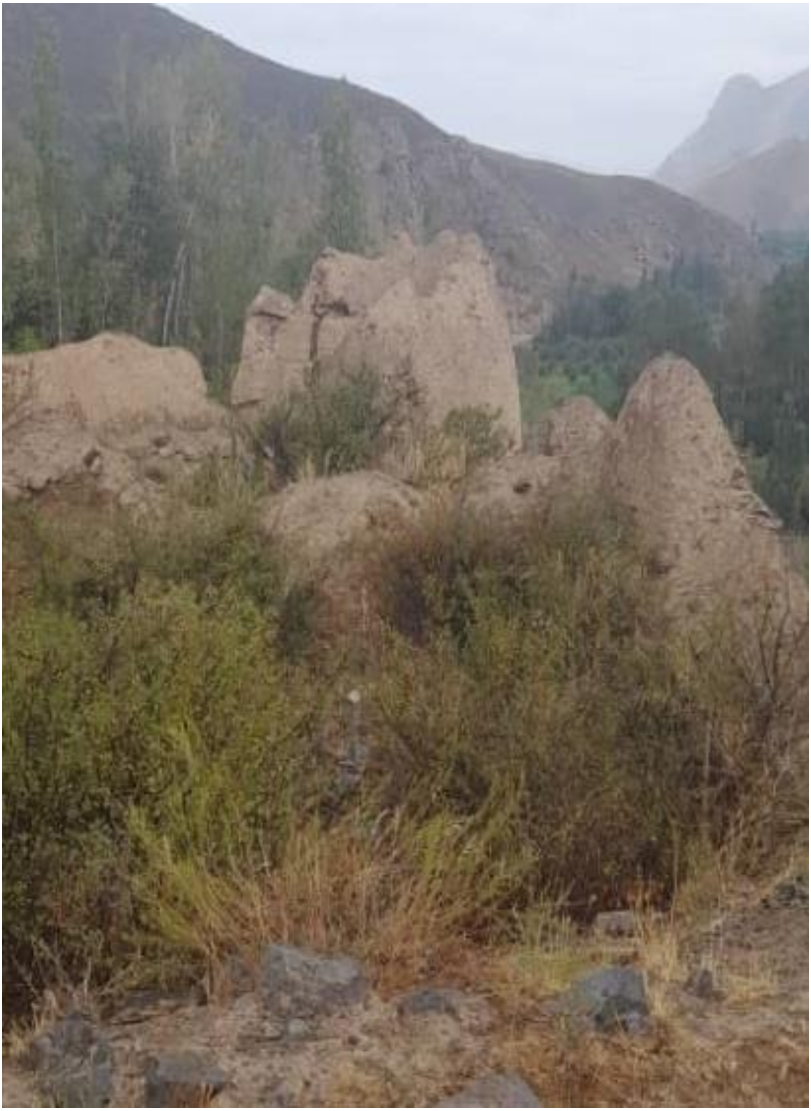

د سنګلاخ درې یوه برج شا (څټ) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج د ننه خوا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج ډبرو کار(سنګ کاری) انځور

د سنګلاخ درې یوه برج شا (څټ) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج د ننه خوا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. بلنداژونه

په ځینو ډېرو اوچتو غونډیو کې ځیني ډبریز ودانۍ تر ستر ګو کیږي کومې چې یوازې د غره ډبرو څخه، جوړې شوې دي.
دا ودانې په پلانونو کې مستطیل شکل لري او د ډبرو په منځ کې یې خټه کارول شوې ده.
دا ودانې د پخسې په سیستم جوړې شوې دی یانې د لاندینیو برخو سور یې تر پورتنیو برخو ډېر دی، جوړې شوي چې په لاندني انځورونو کې یې، په ښې توګه لیدلای شوو.
مهمه خبره داده چې دباندې خواوو دېوالونه یې لیس (ښوی یا ۹۰ درجې) دی او د دېوالونو بر(سور، چیره یا سیور) یې د ننه خوا برېښودل شوي دي.
خو دا وداني هم د نورو برجونو ودانیو په څېر ویجاړې شوې دی کوم کې چې اوس محال نه دروازه په سترګو کیږی او نه هم کړکۍ.
همدا راز اوس دا بلنداژونه هېڅ کوم پوښښ یا بامونه نه لري، یوازي دېوالونه یې مونږ کتلای شوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه بلنداژ مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه بلنداژ کنج انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د اوارو سیمو استوګنې کورونه

د سنګلاخ درې اوارو سیمو کورونه هم د پخسو نه په یوه، دوو، درېیو او څلور پوړونو کې په سترګو کېږي.
دا ودانۍ په لمړي یانې (یعنې) تهدابونو کې یې د غره ډبرې په دوو مرحلو یانې غرقې او کرسۍ کې، کارول شوې دي، مساله (مصالح) یې خټه ده، بیا د پاسه یې پرې پخسه کارول شوې، کومه چې د باندې خوا یې ښویه او چیره(وتې برخه) یې د ننه خوا پرېښودل شوې ده، چې ډېری یې د خروټو په سیمې کې شتون (موقعیت) لري.
د اوارو سیمو استوګنو کورنو ځانګړتیاوې په لاندې ډول دي:

- ودانې کوڅو اړخ ته شتون (موقعیت) لري.
- د ننوتو دروازې یې پخوا ټولې د لرګیو وې، خو اوس ځینې یې په اوسپنیزو دروازو بدلې شوې دي.
- ودانیو ته په ننوتو سره زینه پیلېږي.
- په لمړی پوړ کې د باندې خوا کړکۍ نه لري، خوپه ځینو کورونو کې کومه کوشنۍ کړکي چې ډېره پورته شتون لري، په سترګو کېږي.
- کوڅو خواوو ته کړکۍ یوازې په دوېیمو او درېیمو پوړونوکې، تر سترګو کېږي.
- کړکۍ یې لوی، څلور اړخه او ساده دي کومي چې د سړو سیمو په ودانیو کې هم لیدلی شوو.
- کړکۍ ټولې د لرګیو او خلاصونکې برخ لري چې په کې ښیښه کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- په دوېيمو او درېيمو پوړونو کې ځيني کورونه وتې يا وتلې برخې لري چې مونږ ورته بالکن، برنده يا تراس وايو.
- په ځينو کورونو کې سراچې هم په سترګو کېږي.
- د ميلمه خونې ډېري په دوېيمو او درېيمو پوړونو کې شتون لري.
- ډېرى بالکونونه يا تراسونه د لرګيو کټارې لري چې په دوبى کې ترې د لويانو او ميلمنو د تفريح له پاره، ترې کار اخيستل کېږي.
- دېوالونه وروسته له پخسې نه په خټو (کاه ګل) شوي دي.
- په ځينو کورونو خونو(کوټو) کې وروسته تر اخېړه، سينګل او بيا سپينې شوې دي.
- ډېرى کوټې ۳ په ۴ متروکې دي، پرته له مېلمه خونې.
- تشنابونه او حمامونه ډېرى په لمړې پوړونو کې دي.
- په ځينو کورونو کې تشنابونه او حمامونه په دوېيم پوړ او د وداني په اړخ يا کنج کي شتون لري.
- د خونو لوړوالى تر درې مترو اوچت نه دي.
- د خونو پوښښونه ټول د لرګو يا چنارو ونو دستکونو څخه دي کوم چې په سيمې کې، په پراخه پيمانه کرل کېږي.
- د دستکو د پاسه بيا تختې کارېدلى او ورسته پرې خټه (غوره ګل) اچول شوي دي، د غوره ګل نه وروسته بيا خاوره (خشکي) او بيا اخېړ(کاه ګل) شوې دي.
- بامونه يې ټول اواره او د لرګي ناوې لري، کومې چې د کوڅې خواوو ته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- دا کورونو انګړونه (حوېلۍ) لري چې د ودانۍ څټ ته شتون لرې، خو ځینې نور یې د کور اړخ باغ نه لاره لري او ځینې نورې یې بې انګړه دي.

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د غرنيو سيمو کورونه

د دې سيمو کورونه مهم ټکي په لاندې ډول دي:

- کورونه وروسته له ډبرو کار(سنګ کارۍ) نه د پخسو دي.
- د کار مساله (مصالح) يې ټوله خټه ده.
- کورونه انګړونه (حوېلۍ) نه لري.
- کورونه د غونډيو په سرونو کې جوړ شوي دي.
- د کورنو خواوو ته، وداني د واښو ساتلو او غوجلو له پاره په يوه پوړ کې جوړ شوي دي.
- مرستندويه خونې ياني غوجلې او واښو خونې د ډبرو نه جوړې شوې دي.
- خونې يې داسې جوړې شوې چه د لمړي پوړ بام د دوېيم پوړ له پاره برنډه ده او همدا راز د دوېيم پوړ بام د درېيم پوړ له پاره تراس يا برنډه ده.
- پخواني کورونه ټول پخسه يي دي.
- اوسني کورونو کې پخې خښتې کارول، رواج موندلای دی.
- په دې کورونو کې ځانګړي بالکونونه او تراسونه نه په سترګو کېږي.
- مېلمه خونې يې په دوېيمو پوړونو کې دي.
- په لمړي پوړونو کې کوڅې يا سړک ته لويې کړکۍ نه لري.
- تشنابونه، حمامونه او پخلنځايونه يې په لمړيو پوړونو کې جوړ شوي دي.
- بامونه يې اواره او د لرګيو ناوې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

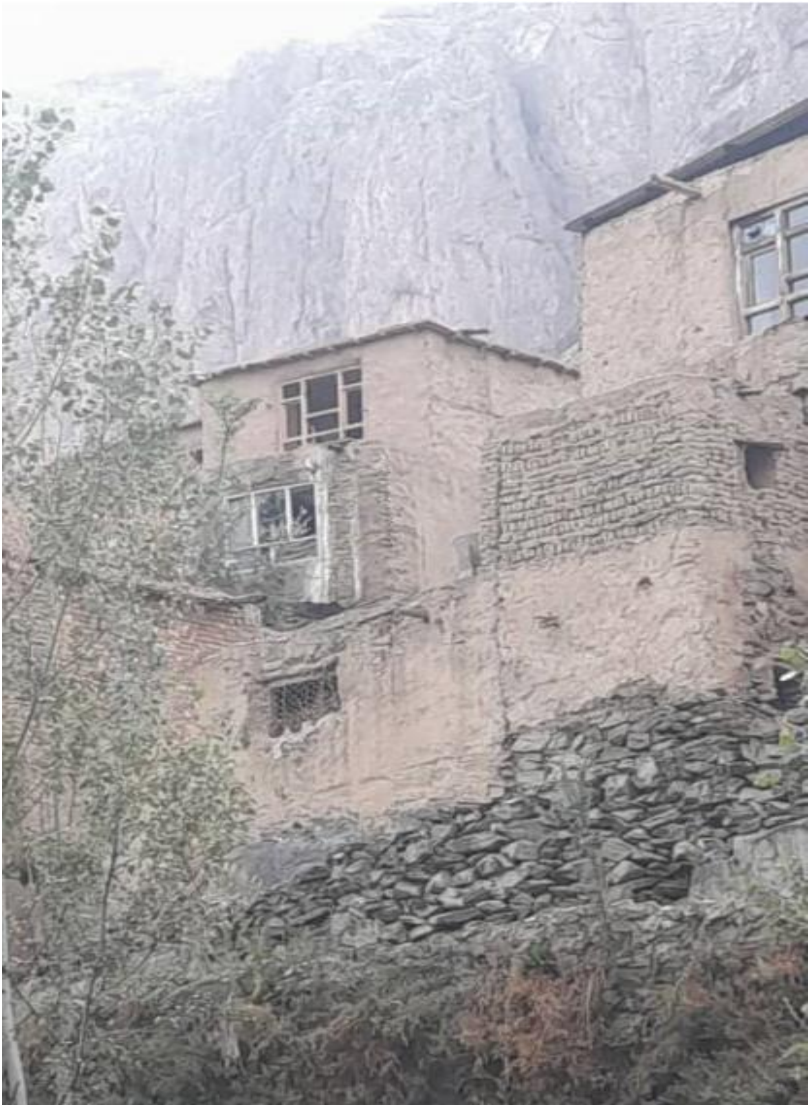

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

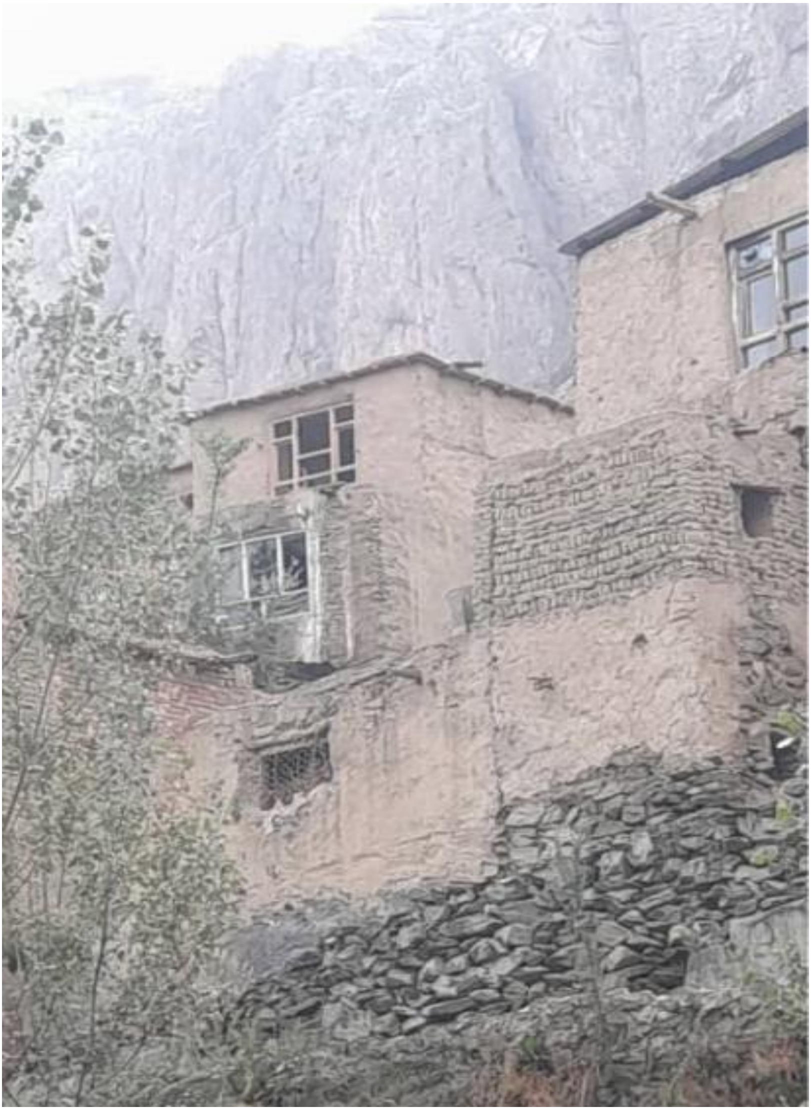

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

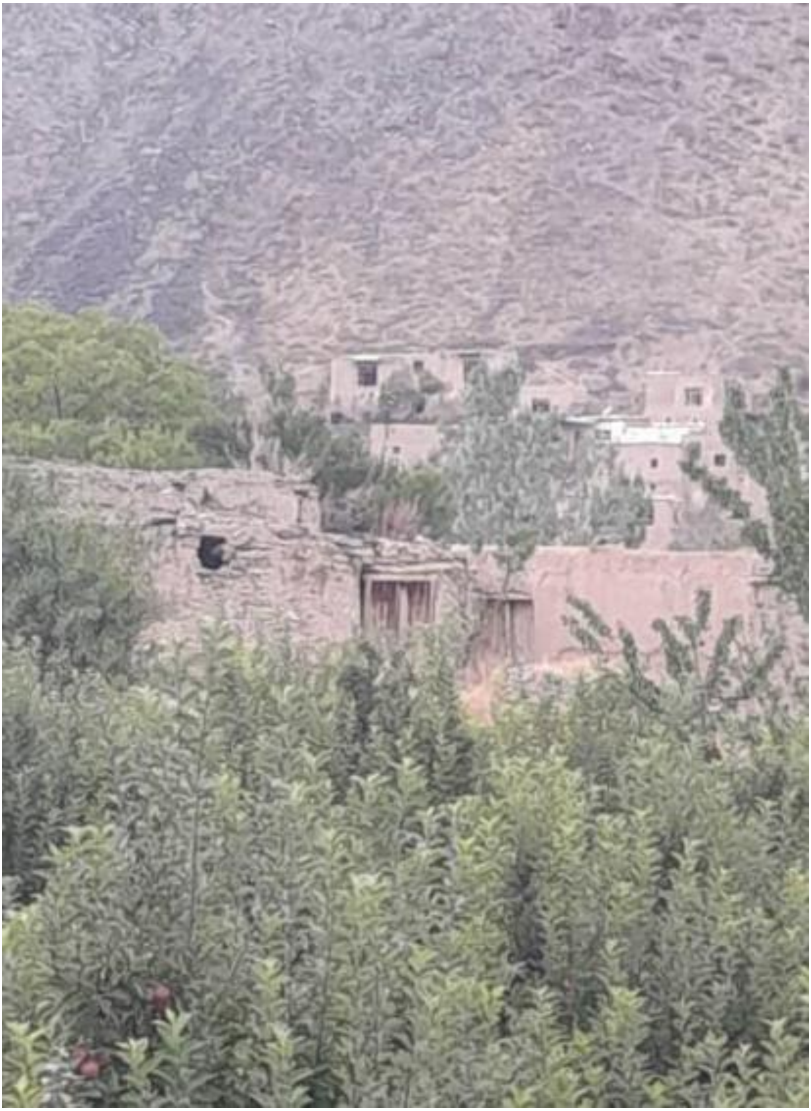

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

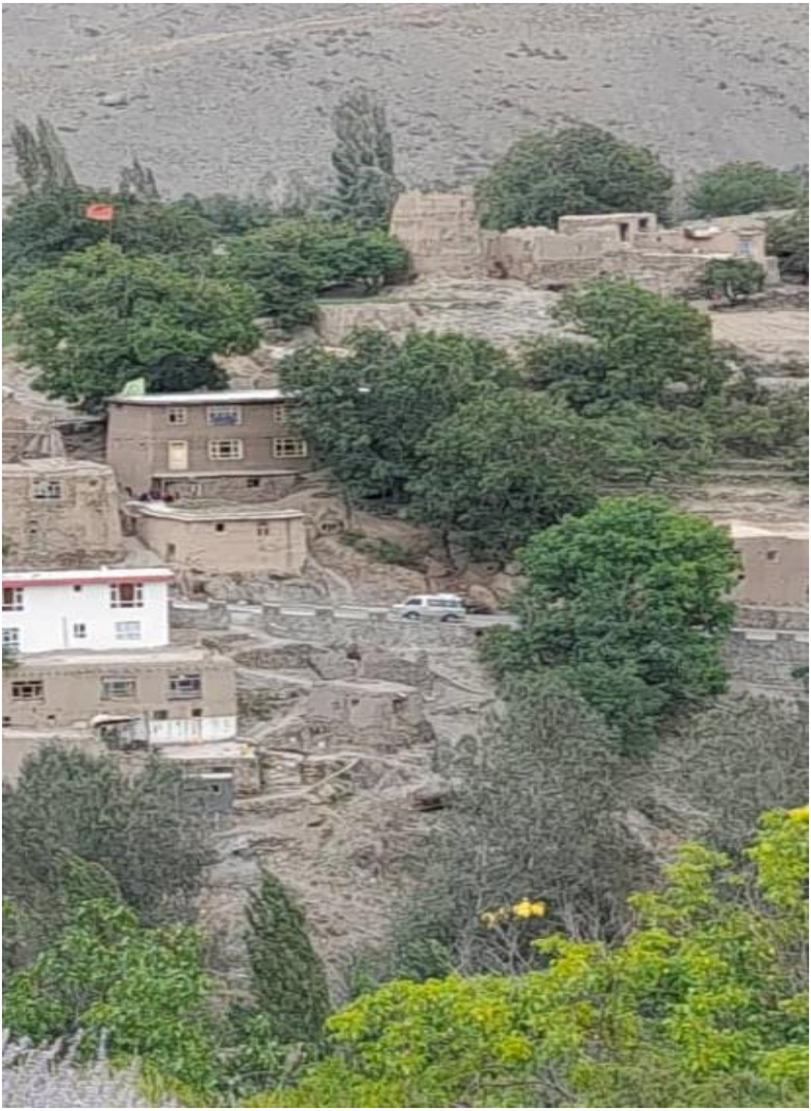

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د اوارو سيمو سودا ګريز- استوګني کورونه

په دې درې کې ځانګړی هټۍ (دوکانونه) او يا مارکيټونه شتون نه لري.
په ځينو ځايونو کې يې يوه کوشنۍ هټې شتون لري خو د خروټو په سيمې کي چې ډېرى يې پښتانه دي، ډېرې هټۍ شتون لري چې خلک ورته د خروټو بازار وايي.
داسې بازار د سنګلاخ په نورو سيمو کې نه ليدل کيږي.
دا هټۍ ټولې د ودانيو په لمړيو پوړونو کې دي او مخه يې کوڅې يا سړک ته ده.
په دې بازار کې د سيمې ضروري شيان پلورل کيږي.
د دغو هټيو دروازی د لرګي او بيا ځينې نور يې د اوسپنو تختو او يا اوسپنيز څادر نه جوړې شوې دي.
د دې سيمې ودانيو ځانګړتياوې په لاندې ډول دي:

- لمړی پوړ هټۍ يا دوکانونه
- دويم پوړ - د استوګنې خونې
- درېيم پوړ – د ميلمه خونې
- څلورم پوړ- تراس يا بام کوم چې د کاليو منځلو، کاليو وچولو، فرشونو وچولو، سبزيجاتو وچولو او استراحت له پاره کار اخيستل کيږي.
- کړکۍ يې اکثرآ لويې او د لرګيو څخه جوړې دي.
- دروازې يې اکثرآ د لرګيو مګر ځينې په کې د اوسپنو هم ليدل کيږی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- ودانی په یوه پوړ، دوو پوړونو او درېیو پوړونو کې شتون لري.

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګنې کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د اوارو سيمو سوداګريز- استوګني کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د اوارو سيمو سوداګريز- استوګني کور انځور

د اوارو سيمو سوداګريز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينه

- اطلاعاتي مالومات (معلومات) د ګوګل سايټ نه ژباړل شوي دي.
- معمارى معلومات - د سترګو ليدلی حال.
- انځورونه په غوږكي (تېلفون، موبايل) كې اخيستل شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چاپ شويو کتابونو لېست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلايي
(برای اساتید انستیتوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چېر ته چې قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معماری کې)
۲٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکې - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳٤. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او ګلچېن (پښتو ناول)
۳٦. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پیل
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه ګړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلۍ مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بنونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولګې کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده ګرې ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانیز پرمختګ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او ګړندۍ کړنلاره د معمارانو او انجینیرانو(انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خواره ملګري (پښتو ناول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦٠. د يوې مياشتې ناوې (پښتو ناول)
٦١. دښاخکو هار (د يوه سړی لنډې کيسې)
٦٢. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانی)
٦٣. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
٦٤. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
٦٥. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
٦٦. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
٦٧. خواريکښ قاضي (پښتو ناول)
٦٨. د پخوانيو جوماتونو توپير د نن سره
٦٩. د مور وژونکی (قاتل)، (پښتو ناول)
٧٠. د مور مېره (پښتو ناول)
٧١. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد چهارم)
٧٢. لېونی ملا (پښتو ناول)
٧٣. ځوان شهيد (پښتو ناول)
٧٤. توده برستن (پښتو ناول)
٧٥. نورک اکا (پښتو ناول)
٧٦. غريبک (پښتو ناول)
٧٧. د ژوند خوږې او ترخې (پښتو ناول)
٧٨. الماء [ديارلس کلنه فلسطينی انجلی تر نړېدلي ودانی (پښتو ناول)]
٧٩. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد پنجم)
٨٠. ادبي لښتي / چوب ادبی
٨١. د ښاروالی کاريګر (پښتو ناول)
٨٢. د خاورو لاندې ښار (د عينک مسو کان ته څېرمه
٨٣. شهری زير خاک (نزديک معدن مس عينک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸٤. ساختمان های کانتینری
۸۵. کانتینري ودانۍ
۸٦. Architecture of Buddist temple in Kabul city
۸۷. ښکلې هوسۍ (پښتو کیسه)
۸۸. خړه بیزو(پښتو کیسه)
۸۹. سور تنور(پښتو ناول)
۹۰. سپین کارغه (پښتو داستان)
۹۱. لېونۍ لېوه (پښتو داستان)
۹۲. بندي مرغه (پښتو داستان)
۹۳. بې وخته سېلاب (پښتو ناول)
۹٤. ملا نصرالدین سره د دوکې پایله (پښتو ناول)
۹۵. د یوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)
۹٦. د کابل ښار لمړي ګمرک اداري ودانۍ معماري
۹۷. ناکامه مینه (پښتو ناول)
۹۸. سنګلاخ دره او معماري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار لاندې کتابونو لېست

۱. هنر خطاطی و میناتوری در مراد خانی
۲. هنر کلالی در مرادخانی
۳. بې وخته باران
۴. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امکان او وخت په صورت کې

١. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
٢. تاریخ معماری افغانستان
٣. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
٧. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

Sanglakh Valley and Architecture

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: March- April / 2028

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library